

MASHINALARGA TEXNIK XIZMAT KO'RSATISHDA EKOLOGIK KO'RSATKICHLARNI HISOBGA OLISH

Farg'ona viloyati Oltiariq tumani

2-son kasb – hunar maktabi

Ishlab chiqarish ta'lim ustasi

Aliyeva Gulasalxon

Annotatsiya: *Qishloq xo'jaligi hududlarida ekologik muammolar ko'p holatlarda mashina-traktor va boshqa texnikalardan chiqib ketayotgan ishlab bo'lgan gaz miqdori va turli ko'rinishdagi chiqindilar atrof muxitni, suv havzalarini ifloslantiradi, mashinalar yer qatlamini shibbalash, turli shovqinlar va silkinishlar (vibratsiya) ta'siri ham seziladi. Ushbu maqolada mashinalarga texnik xizmat ko'rsatishda ekologik ko'rsatkichlarni hisobga olish mavzusi yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Mashinalarga texnik xizmat ko'rsatish, ekologik nazorat, qishloq xo'jaligi mashinalari, moylash tizimi, gaz taqsimoti.*

CONSIDERING ENVIRONMENTAL INDICATORS IN VEHICLE MAINTENANCE

Abstract: *Environmental problems in agricultural areas are often caused by the amount of exhaust gases and various types of waste coming out of machines, tractors and other equipment, polluting the environment and water bodies, machines littering the soil layer, various noises and vibrations (vibration) effect is also felt. This article covers the topic of taking into account environmental indicators in the maintenance of cars.*

Key words: *Machine maintenance, environmental control, agricultural machinery, lubrication system, gas distribution.*

Dalada ishlayotgan mashinalarning ekologik va yonilg'i-energetik ko'rsatkichlari atrof muxitdan olayotgan havo va yonilg'i zariadi va uni o'z vaqtida o'rnatilgan shartlarga amal qilgan holda purkalishi bo'yicha aniqlanadi.

Silindrlarga uzatilayotgan yonilg'i aralashmasini boshqarish ko'p hollarda yonilg'i apparatining holatiga bog'liq bo'ladi. Nazorat so'rish klapanlarining zichligi germetikligini tekshirish va kerak bo'lsa sozlash ishlari amalga oshiriladi. Past bosimli yonilg'i nasoslari va filtirlar tekshiriladi va lozim bo'lsa ta'mirlanadi.

Bir qancha ilmiy-tekshirish institutlarida "Yonilg'ining tejash va tutash oqibatlarini kamaytirishni texnologik baholash" yo'nalishi bo'yicha nazorat xaritalari tuzilib, ularni meyoriy ko'rsatkichlarda saqlash tafsiyalari ishlab chiqarilmoqda.

Faoliyat yuritayotgan dizellarni nazorat qilishni, maxsuslashtirilgan TXK va JT korxonalarida, MTU larida, yirik avtokorxonalarining garajlarida amalga oshirish maqsadga mofiqdir. Tubdan ta'minlangan mashinalarning ishlab bo'lgan gazlarning tarkibi va tutash darajasini ta'mirlash korxonalarida bajarish kerak.

Traktorlar va boshqa qishloq xo'jaligi mashinalarining ekologik ko'rsatkichlarini nazorat qiluvchi tashkilotlar, nazorat ishlarini bahorda bajariladigan MTXK va 3-TXK jarayonlarida bajarish yaxshi natijalar beradi.

Dvigatellarning tutashi va ishlab bo'lgan gaz tarkibidagi zaxarli moddalarning miqdorini nazorat qilish TXK, JT va diagnostikalash hududlarida yoki postlarida gazni taxlil qiluvchi, tutuno'lovchi qurilmalar bilan jihozlanga laboratoriya yoki ko'chma laboratoriyalarda bajariladi. Agarda gaznitaxlil qiluvchi qurilma yo'q bo'lsa u holda faqatgina tutunning miqdori tekshiriladi.

Mashinalarning dizellari to'liq jamlangan, sozlangan (ta'mirlangan yoki TXK ishlari bajarilgan) holda, muqum ishlashi, hafo filtri va ishlab bo'lgan gazlarni chiqib ketadigan quviridan boshqa joydan gazlarni chiqishiga imkon bermasligi kerak. Dizelning sifat belgilari uning sozligini va gazlar tarkibida zaxarli elementlar (salt ishlayotgan dvigateldan – rangsiz va keskin hid beruvchi) gaz ruxsat etilgan miqdorda ekanligini bildiradi. Agarda undan kuchli hidlar tarqaladigan bo'lsa, bu gazning tarkibida zaxarli elementlarning mavjudligini

bildiradi. Agarda sifat ko'rsatkichlar bo'yicha nosozlik sababchisini aniqlash imkoni bo'lmasa, u holda tekshirish asboblari yordamida olib boriladi, unda uglerod, uglerod oksidi va tutun miqdori tekshiriladi.

Ishlab bo'lgan gazlarning tutashini kamaytirish Uchun TXK da bajariladigan ishlar

Nazorat, sozlash va bartaraf qilinadigan ob'ektlar	Tafsiya qilingan ishlar
1	2
Havo filtri	Ifloslanganligi tekshiriladi, kerak bo'lsa tozalanadi. Nazorat vaqtida uni tutin chiqish darajasiga ta'sirini o'rganish maqsadida havo filtri echiladi
YBYN qurilmasi	Silindr porshen gruhi holatiga qarab yonilg'ini amaliy va optimal purkash burchagini aniqlash
Forsunkalar	Purkash tumshug'ini tozalash, purkash ignasining osilib qolishini bartaraf qilish. Yonilg'ini sifatli amaliy purkashi uchun kerakli purkash bosimini aniqlash
Past bosimli nasos	Dizelni ishonchli ishlashini taminlash maqsadida mayin filtdan avval va so'ngi bosimni aniqlash. Germetiklik yo'qolgan yuzalarni (klapanlar o'rindiqlarga to'liq yotmasligi, prujinani sozlash) bartaraf qilish. Kerak bo'lsa past bosimli nasosni ta'mirlash.
YBYN qo'yib yuboradigan klapanlari	Klapanlarni ochilishini tekshirish, kerak bo'lsa klapanlarni ta'mirlash yoki almashtirish
YBYN ning so'rish seksiya klapani	Klapanlarning germetikligi yo'qolishiga sabab bo'lgan so'rish klapanini, nosoz prujinalarni almashtirish va bosh. YBYN almashtirish yoki ta'mirlash kerakligini aniqlash
Gaz taqsimlash mexanizmi	Koromisla o'zaklarini va gaykalarini, silindr kallagining shpilkalarini qotirish, klapanlarning harakat engilligini, elementlardagi: klapanlarni, koromisla, shtanga, turtgich, prujina, yonaltiruvchi vtulka nosozliklarni aniqlash. Issiqlik tirqishini sozlash
Trubokompressor va kiritish patrubkalari	Havoni purkash bosimini aniqlash; tarqalayotgan tovush bo'yicha, havoning bosimi bo'yicha. Kompressoridan so'ng purkash havosini, trubinadan avval –ishlab bo'lgan gazlarni yo'qolishini aniqlash
Silindrporsen gruhi	Silindrporsen gruhini chiqib ketayotgan gazlarning tutashiga ta'sirini aniqlash. Halqalarning almashtirish

	muddati, gazni sarflanish darajasi gruhni ta'siri, moyning sarfi, ishlab bo'lgan gazning tutashi va ishlagan vaqti aniqlanadi.
Moylash tizimi	Moyning satxi va sifati tekshiriladi va chiqib ketayotgan gazning quyuqlashish sabablari o'rganiladi
Tirsakli valning aylanish chastotasi minimal holatda turgun va salt ishlashda maksimal	Dizelning YBYN reguliyatorini minimal holatda turgun ishlashini dvigatelda turganida sozlash, maksimal aylanishini stendda sozlash
Boshqa ishlar	Mayda qismlarni almashtirish, zichlagichlar, datchiklar, nazorat-olchash asboblarini tekshirish; filtrlarni tozalash va yuvish; mashina egasi bilan kelishgan holda TXX va JT vaqtida mexanizmlarni sozlash va boshqa ishlarni bajarish

Nazorat ishlarini bajarish, yonilg'i nasosini va havo uzatish tizimi sozlangan, dizel meyoriy-texnik xujjatlarga mos tushadigan aniq rusumdagi mashina dvigateli bo'lishi talab etiladi, bunda mashina 3-TXX dan, kombayin va avtomobillar 2-TXX jarayonidan o'tgan bo'lishi kerak. Mashinada qo'llanilayotgan yonilg'i-moylash materiallari mashina yo'riqnomasida tafsia qilingan materiallar (davlat standartlari va korxonalarning texnik talablariga mos keladigan) tarkibida bo'lishi kerak. Qo'llaniladigan yonilg'ining jichligi 0,82...0,83 t/m³ (820...830 kg/m³) bo'lishi kerak.

Dizellarning ishlashdagi issiqlik rejimlari chiqib ketayotgan gazning tarkibidagi zaxarli moddalarni boshqarishga katta ta'sir korsatadi. Shu sababli dizellarni ishlatish sharoitida sovutish suyuqligi va moyni ruxsat etilgan haroratgacha qizdirish tafsia qilinadi.

Havoning zichligini nazorat qilish davrida, uning zichligi 1,28...1,31 kg/m³ tashkil qilishi, bu atmosferaning bosimiga teng ko'rsatkich 101,3 kPa±5% hisoblanadi.

Ishlab bo'lgan gazni gazaanalizatorga kirishdan avvalgi harorati 70oC kam (META-01 va KID-2 priborlaridan tashqari) bo'lmasligi, maksimal qiymati esa pribor yo'riqnomasida ko'rsatilgan qiymatda bo'lishi kerak.

Dizellarni to'liq sinash va diagnostikalash talablari meyoriy-texnik xujjatlarda keltirilgan. Dizellarni tutashini kamaytirish uchun TXK operatsiyalari 6.5 jadvalda keltirilgan.

Xulosalar

TXK ishlarini rejalashtirish natijasida o'z vaqtida va sifatli xizmat ko'rsatish ishlarini bajarish imkoniyatlari tug'iladi, mashinani sozlik holatini saqlab turish va texnologik operatsiyalarni ko'rsatilgan muddatlarda bajarish imkoniyati yaratiladi.

ADABIYOTLAR

1. Аллилуев В.А. Техническая эксплуатация машино-тракторного паркаю /В.А.Аллилуев, А.Д.Ананьин, В.М.Михлин. –М.: Агропромиздат, 1991. – 367 с.
2. Автомобильный справочник: пер.с англ.: первое рус.изд.-М.:За рулем. 1999. – 896 с.
3. Бельских В.И. Справочник по техническому обслуживанию и диагностированию тракторов/ В.И.Бельских. М.: Россельхозиздатб 1986. 399 с.
4. Габитов И.И., Топливная аппаратураавтотракторных двигателей/ И.И. Габитов, А.В. Неговора. – Уфа: Изд-во БГАУ, 2004. – 172 с.
5. Горин В.М. Приворы и оборудование для государственных инспекций по надзору за техническим состоянием самоходных машин и других видов техники в Российской Федераций /В.М.Горин, А.В.Колчинб Ю.Л.Колчининский. – М.: ФГНУ «Росинформагротех», 2001. -115 с.
6. Диагностика и техническое обслуживание машин. /под ред. А.Д.Ананьина/ - М.: Изд. Центр «Академия» 2008. 430 с.
7. Дунаев А.П. Организация диагностирования при обслуживании автомобилей/ А.П.Дунаевю – М.: Транспортб 1987. -207 с.